

Gelasius Dobner (1719-1790), vlastním jménem **Job Felix Dobner**, byl německého původu, ale narodil se v Čechách, sám se považoval za Čecha. Filosofická a teologická studia absolvoval v rakouském Hornu, práva vystudoval ve Vídni. Od roku 1736 člen řádu piaristů (Řád zbožných škol), kde také přijal řádové jméno **Gelasius a Sta Catharina**. Od roku 1752 také prefekt piaristického gymnázia v Praze. Piaristický řád tvořil v oblasti školství rivala jezuitů. V Dobnerově osobní korespondenci je zřetelný jeho odpor k jezuitům, k jejich lpění na náboženské dogmatice a k baroknímu pojetí zbožnosti. Je zakladatelem českého kritického dějepiscectví a vědecké kritiky, snažil se prosadit svůj nový přístup ke studiu dějin a tvrdě brojil proti jezuitským dějepiscům. Dle něj má pověst ustoupit rozumu, historii a pravdě.

Usiloval o kritické vydávání edic pramenů k české historii. **Edici Kristiánovy legendy** (kde popírá pravost této legendy) dovedl do stádia rukopisu. Dále vydal šestisvazkovou (počet nebyl ani zdaleka konečný, práce nebyla dokončena) edici **Monumenta historica Bohemiae nusquam antehac edita** (Dosud nikdy nevydané dějinné památky Čech, 1764-1785), ve které jsou řazeny především české kroniky, ale i jiné listiny. Také plánoval vydat samostatný diplomatář českých listin, které po většinu života shromažďoval, celkový počet těchto listin v jeho pozůstalosti jde do tisíců. K jeho dalším nedokončeným dílům patří Historicko-zeměpisný a životopisný slovník učenců (**Historich-geographisches und Gelehrten-Lexikon von Böhmen**). Gelasius Dobner také velmi oceňoval podrobné a propracované zahraniční edice historických pramenů, které obsahují i některá bohemika a které se mu staly inspirací pro jeho dílo.

Jeho ediční snahy se staly vítanou pomocí pro ostatní historiky, nejvýznamnějším Dobnerovým počinem na poli české historiografie se však stalo vydání kritické a komentované edice latinského překladu (od piaristy Viktorína) Kroniky České Václava Hájka z Libočan. Jeho **Wenceslai Hagek a Liboczan Annales Bohemorum** vyšlo v šesti svazcích mezi lety 1761-1786. V těchto svazcích se kriticky zabýval obdobím do roku 1198, v rukopise se také dochoval díl sedmý zabývající se lety 1198-1230. Latinský překlad opatřil rozsáhlým poznámkovým aparátem, který byl mnohem obsáhlejší než původní dílo. Podrobil tak kritice Hájkův nevěrohodný výklad českých dějin.

Ačkoliv mnozí historici uznali, že Dobner měl se svojí kritikou pravdu a Hájek se v díle dopouštěl spousty chyb i úmyslných zkreslení, přesto si neodpustili tvrdou kritiku. Hájkova kronika byla považována za „vlastenecky“ významnou a Dobner byl obviňován z ne-vlastenectví, vlastizrady a snahy podkopat základy českého státu. Například již v prvním díle kritického vydání Hájkovy kroniky, s názvem **Prodromus**, vyvrací pověst o praotci Čechovi, kterého označil za mýtickou postavu. Jméno Češi pak odvozuje od kmene Zechů či Zichů, žijícího kdysi u Černého moře, který údajně v době stěhování národů přišel do Čech. Také zpochybňuje původ české šlechty, když upozorňuje na domnělou demokratickou formu vlády u starých Slovanů. Dobner byl kritizován především jezuiti, jako byli **Karel Kříž, Václav Duchovský, Eliáš Sandrich a Fr. Pubička**. Kritiky se dočkal také v Polsku, protože spolu s popřením existence praotce Čecha popřel i existenci jeho bratra Lecha, legendárního praotce Poláků.

Dobner však zcela nevyužil možnosti kritického přístupu, bez povšimnutí nechává ideovou podstatu a tendenci díla, pověrečnost a víru v zázraky, která byla typická pro katolické barokní dějepiscectví. Tyto názorové hranice byly dány jeho příslušenstvím k mnišskému řádu a ještě ne zcela rozvinutým osvícenstvím, jako příklad může posloužit jeho obrana legendy o sv. Janu Nepomuckém - **Vindiciae sigillo confessionis divi Joannis Nepomuceni**. Pojetí sv. Jana z Nepomuku jako mučedníka vyvrací například Josef Dobrovský.

V 80. letech 18. století vyšlo v **Pojednáních Učené společnosti** několik Dobnerových menších studií, které se polemicky a kriticky stavěly k otázkám počátku křesťanství v Čechách, rozšíření slovanského ritu atp. Dobner zde mimo jiné obhajuje názor, že cyrilská abeceda je mladší, než abeceda hlaholská. V otázce počátku křesťanství v Čechách se opět dostává do sporu Josefem Dobrovským. Dobrovský zdůrazňuje vliv německých kněží, Dobner naopak upozorňuje na důležitost slovanské liturgie.

Na jeho dílo poté navazuje, či jej alespoň využívá, mnoho českých historiků, například **Josef Dobrovský, Mikuláš Adaukt Voigt, František Martin Pelcl a František Palacký.**

Významná díla Gelasia Dobnera:

- Wenceslai Hagek a Liboczan Annales Bohemorum e bohemica editione latinae redditi et quibusdam notis illustrati a P. Victorino a S. Cruce e scholis Piis nunc plurimis animadversionibus historico-chronologico-criticis, nec non diplomatibus, re genealogica, numaria, variique generis antiquis aeri incisis monumentis aucti, a P. Gelasio a s. Catharina ejusdem institutio sacerdote. T. I-VI, 1761-1782.
- Monumenta historica Bohemiae nusquam antehac edita, quibus non modo patriae, aliarumque vicinarum regionum, sed et remotissimum gentium historia mirum quantum illustratum. Collegit, et partim ex autographis, partim ex legitimis apographis codicibus recensuit, cum aliis manuscriptis exemplaribus contulit, pluribus animadversionibus, aeri que incisis sigillis adornavit, denique locupletissimo indice instruxit P. Gelasius Dobner a S. Catharina, I-VI, 1764-85.
- Vindiciae sigillo confessionis divi Joannis Nepomuceni, protomartyris poenitentiae assertae, Praga et Viennae 1784.
- Epistola apologetica adversus Luciferum urentem, non lucentem, 1767.

Použitá literatura:

KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav: Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. Praha 2009.

SLAVÍK, Bedřich: Od Dobnera k Dobrovskému. Praha 1975.